

Kvarteret Lodjuret 4, Nordanby, Västerås

Beslutsunderlag inför kompletterande nybyggnation

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Lodjuret 4, del av Västerås 4:91
Västerås socken (f.d. Skerike)
Västerås kommun
Västmanlands län
Västmanland

Maud Emanuelsson

Kvarteret Lodjuret 4, Nordanby, Västerås

Beslutsunderlag inför kompletterande nybyggnation

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Lodjuret 4, del av Västerås 4:91
Västerås socken (f.d. Skerike)
Västerås kommun
Västmanlands län
Västmanland

Maud Emanuelsson

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB.

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2018

Samtliga foton av Maud Emanuelsson om inget annat anges.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande 731480 och 731743.

ISBN 978-91-7453-658-4

Tryck: JustNu, Västerås 2018

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund	7
Ärendet	7
Natur- och kulturmiljö	7
<i>Utredningsområdet</i>	7
Genomförande	7
Utredningsresultat	9
Utvärdering	10
Referenser	12
Kart- och arkivmaterial	12
Litteratur	12
Tekniska och administrativa uppgifter	13
Bilagor	14
Bilaga 1. Schakttabell	14
Bilaga 2. Fyndtabell	15

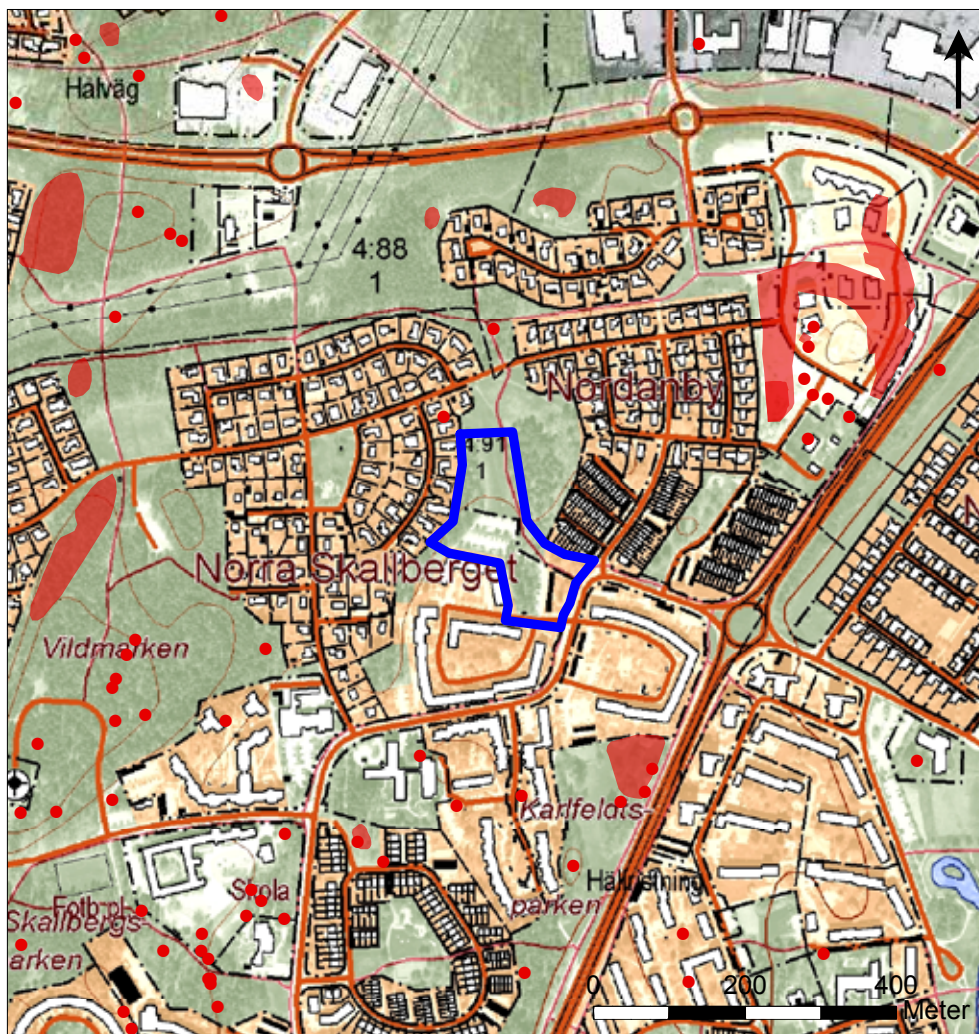

Figur 1. Platsen för utredningen är markerad med en blå ring. Utdrag ur Terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har utfört en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inom kvarteret Lodjuret i Nordanby stadsdel, Västerås stad och kommun. Utredningen för-
anleddes av en planerad kompletterande bostadsbebyggelse. Utredningens syfte var
att klargöra om det inom området fanns fornlämningar som inte var kända. Fältarbetet
utfördes den 31 oktober 2017 efter beslut av Länsstyrelsen i Västmanlands län (dnr 431-
3450-2017). Västerås kommun, stadsbyggnadsförvaltningen, beställde och Aroseken
Bostäder AB bekostade utredningen.

En lämning påträffades i form av ett kvartsavslag (lösfynd). Lämningstyp är fyndplats
och den antikvariska bedömningen är *övrig kulturhistorisk lämning*. En övrig kulturhisto-
risk lämning bedöms inte som fornlämning eftersom den inte uppfyller fornlämnings-
rekvisiten eller härrör från senare tid. Den har inte samma skydd som en fornlämning,
men kan ändå vara av kulturhistoriskt värde.

Figur 2. Utdrag ur Fastighetskartan kompletterad med registrerade lämningar ur Riksantikvarieämbetets digitala fornlämningsregister FMIS (röda punkter och linjer, orange figurer). Utredningsområdet är markerat med en blå figur. Skala 1:10 000.

Figur 3. Den norra halvan av utredningsområdet bestod av en trädrida mot befintlig bebyggelse, gräsmatta, berg i dagen och parkering i drift. Trädridan planeras att till stora delar bevaras och berget lämnas intakt. Platsen för parkeringen planeras bli en ny underjordisk parkering. Foto från söder.

Bakgrund

Ärendet

Med anledning av en planerad kompletterande bostadsbebyggelse inom stadsdelen Nordanby i Västerås kommun bedömde Länsstyrelsen i Västmanlands län att en arkeologisk utredning behövde göras. Insatsen motiverades med att utredningen skulle utgöra en del av länsstyrelsens beslutsunderlag inför en tillståndsprövning om ingrepp i fornlämning. Syftet var därför att konstatera om det fanns fornlämningar inom området som inte var kända.

Uppdraget initierades av stadsbyggnadsförvaltningen vid Västerås kommun och bekostades av Aroseken Bostäder AB. Länsstyrelsen tog beslut i ärendet med stöd av 2 kap. 11 § kulturmiljölagen (1988:950). Fältarbetet utfördes den 31 oktober 2017.

Natur- och kulturmiljö

Stadsdelen Nordanby utgörs av ett bostadsområde i Västerås med villor, radhus och hyreshus. Karaktäristiskt för stadsdelen är, förutom bostadsbebyggelsen, Nordanby herrgård och Västerås vattentorn. I norr begränsas området av Norrleden, i öster av Bergslagsvägen, i söder av stadsdelen Skallberget och i väster av stadsdelen Tunby. Stadsdelen rymmer förhistoriska lämningar som boplatser, skålgropar, stensättningar och gravfält (figur 2). Den mest omfattande arkeologiska undersökningen i närområdet utfördes 2004 och utgjordes av en boplatz (Västerås 987:1) med bostadshus från senneolitikum–bronsålder och romersk järnålder (Andersson m.fl. 2005). Boplatsen låg vid Nordanby äng cirka 350–500 meter nordost om utredningsområdet.

Utredningsområdet

Det aktuella utredningsområdet var 16 500 m² stort (figur 2–3) och beläget i kvarteret Lodjuret 4. Det bestod främst av parkmark med gräsmatta och berg i dagen samt en asfalterad parkering. Inom utredningsområdet fanns flera skyddsvärda träd. Efter ett fältmöte med representanter från kommunen, Aroseken och KM reviderades utredningsområdet till omkring 5 000 m². Ytor som utgick bestod av berg i dagen, ytor under de skyddsvärda trädens kronor, parkeringen (som inte stängdes av under utredningen) samt ytor som skulle bevaras av exploatören. Kvar blev en gräsmatta och den sydöstra delen av det ursprungliga utredningsområdet (som visade sig till hälften bestå av berg i dagen). Ytterligare delar utgick på grund av nedgrävda ledningar.

Genomförande

Etapp 1

Utredningens första etapp skulle enligt länsstyrelsens förfrågningsunderlag genomföras med låg ambitionsnivå. Det innebar att Riksantikvarieämbetets digitala fornlämningsregister FMIS och digitalt tillgängliga kartor från Lantmäteriet och Riksarkivet studerades översiktligt. De digitalt tillgängliga kartor som har studerats är generalstabskartan från 1839, häradsekonomiska kartan från 1905–11 och ekonomiska kartan från 1961. Kartorna har studerats utifrån markanvändning.

Etapp 2

Utredningens andra etapp skulle utföras med hög ambitionsnivå vilket innebar att tre procent av utredningsytan skulle sökschaktas med grävmaskin och lämpliga lägen för stenåldersboplatser skulle utredas genom provgropsgrävning.

Sökschakt grävdes inom gräsmattan och den sydöstra delen av det ursprungliga utredningsområdet. Schakten förlades jämt över ytan eller där topografin tillät. I gräsmattans norra och södra del fanns två brunnar. Mellan dessa löpte en rak, svag försänkning. Sannolikt markerade detta en gemensam rörledning mellan de två brunnarna. Här grävdes inga schakt. Schakten grävdes med en skopas bredd (1,4 meter) och längden varierade mellan 8 och 18 meter. Djupet uppgick som mest till 0,65 meter. Samtliga schakt lades igen efter att de beskrivits och mätts in med handhållen GPS. Sammanlagt utredningsgrävdes knappt 220 m², vilket motsvarar fyra procent.

Ett fynd tillvaratogs för en andra bedömning av Jenny Holm, arkeolog vid KM. Ingen provgropsgrävning utfördes. Anledningen var att dessa ytor inte skulle exploateras och därför utgick i det reviderade utredningsområdet.

Figur 4. Skogsdungen i den sydvästra delen av utredningsområdet skulle bevaras. Foto från nordväst.

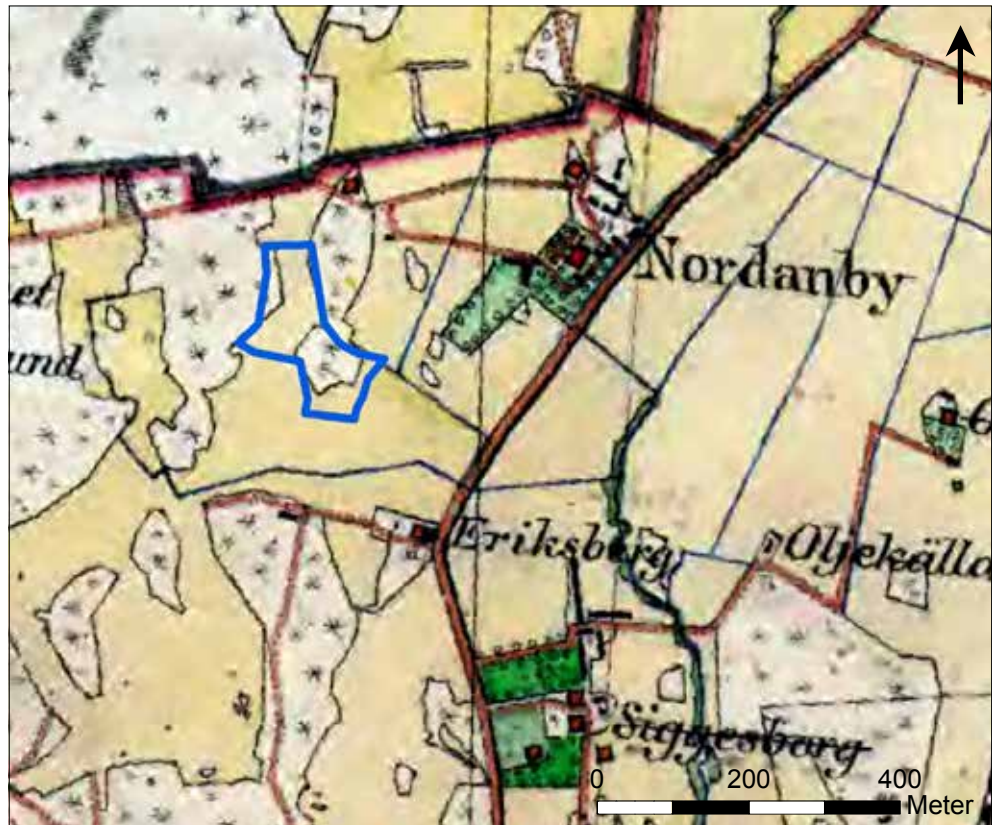

Figur 5. Arbetsbild efter att sökschaktningen i gräsmattan var klar. Foto från östsydost.

Utredningsresultat

Etapp 1

Enligt häradsekonomiska kartan från 1905–11 har marken använts som åker och skog. Åkern sammanfaller med nuvarande ytor för gräsmatta och parkering. Skogen sammanfaller med områdena med berg i dagen. På ekonomiska kartan från 1961 har området samma karaktär som idag med undantag för parkeringen som tillkommit senare.

Figur 6. Utsnitt ur häradskartan från 1905–11. Landsvägen som löper förbi gårdarna Siggestorp och Nordanby utgör föregångaren till dagens Bergslagsvägen. Skala 1:10 000.

Figur 7. Utsnitt ur ekonomiska kartbladet från 1961. Under en femtioårsperiod har området förändrats från landsbygd till stadsmiljö. Skala 1:10 000.

Etapp 2

En lämning av antikvariskt intresse framkom. Detta var ett lösfynd och bestod av ett kvartsavslag (figur 8). Det påträffades 0,30 meter ner i matjordsfyllningen i schakt 12 (figur 9). Kvartsavslaget är registrerat i FMIS som fyndplats med antikvarisk bedömning *övrig kulturhistorisk lämning* (tabell 1).

Figur 8. Kvartsavslag, F1. Skala 1:1.
Foto John Sandström.

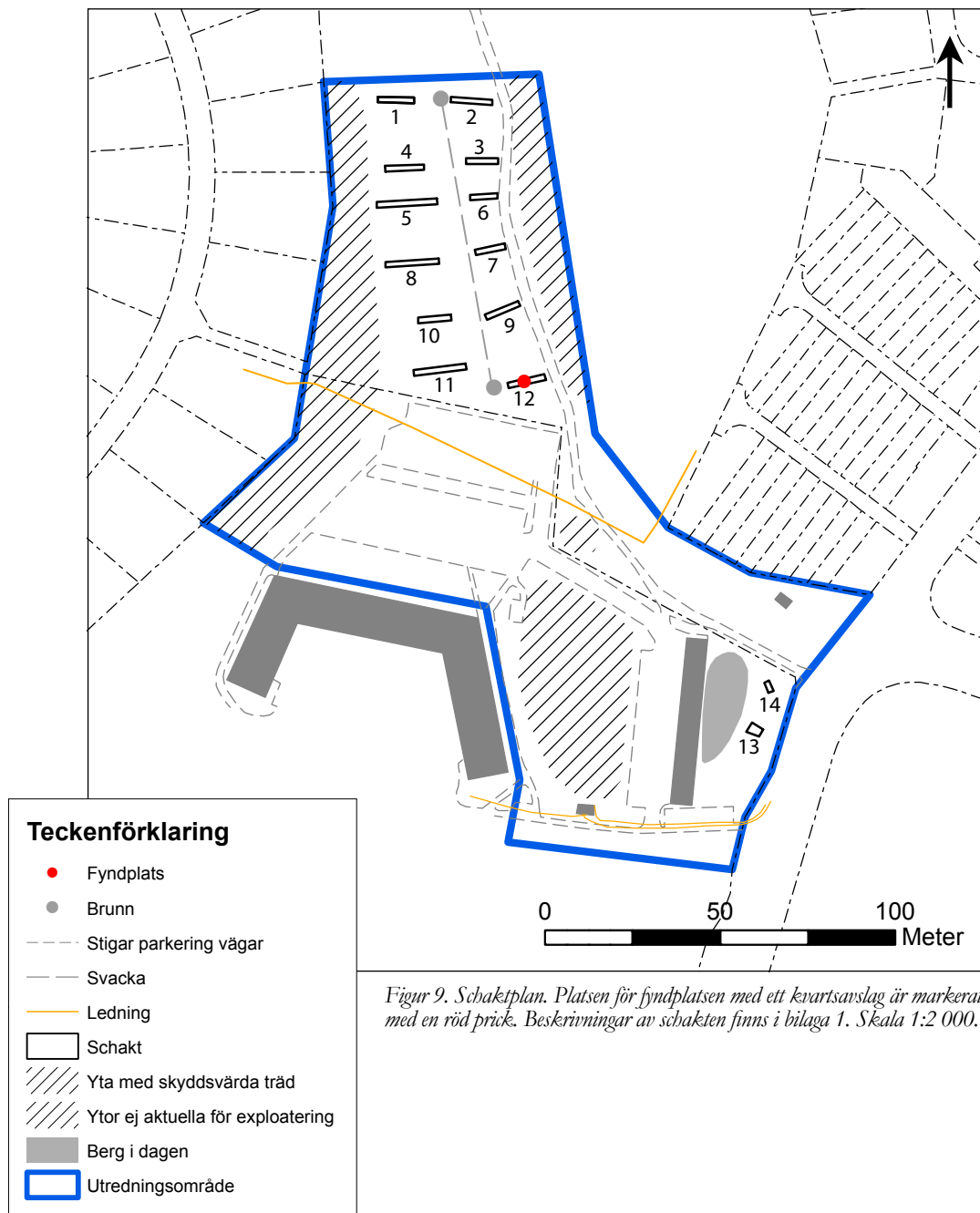
Objektsnr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
Objekt 1	Fyndplats	Lösfynd. Ett avslag i kvarts. 33×25×5 mm. 7,55 g. Påträffades 0,30 m ner i matjord i schakt 12.	Övrig kulturhistorisk lämning

Tabell 1. Objektstabellell.

Vid den arkeologiska undersökningen 2004 påträffades kvartsavslag vid intilliggande Nordanby äng. Sammanlagt påträffades där tolv olika kvartsfynd, varav sju var avslag, fyra övrig bearbetad kvarts och ett splitter. Där fanns också fem flintavslag, en flintkärna och ett odefinierat redskap i flinta samt fyra bitar slagen kvartsit. Kvarts, kvartsit och flinta är material som använts från mesolitikum till bronsålder. Nivån över havet vid kvarteret Lodjuret tillåter bosättning från mellaneneolitikum. Vid Nordanby äng påträffades taggtrådsdekorerad keramik vilket användes under senneolitikum och äldre bronsålder (2000–1500 f.Kr.). ¹⁴C-dateringarna styrker inte en sådan tidig datering för den hydda och de en- och tvåskeppiga långhus som påträffades. Den äldsta ¹⁴C-dateringen kom från ett möjligt enskeppigt hus och hamnade vid övergången mellan äldre och yngre bronsålder (Andersson m.fl. 2005).

Utvärdering

Utredningen har genomförts enligt plan och de förutsättningar som framkom vid ett fältmöte som föregick sökschaktningen.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Ekonomiska kartan, Västerås J133-11G2i63
Häradsekonomiska kartan, Tillberga J112-83-22

Litteratur

Andersson, J., Karlenby, L. & Söderberg, M. 2005. *Nordanby äng. Stenålder och järnålder i Västerås norra utkant*. Västmanland. Skerike socken. Västerås 4:91, 4:48 och 3:12. RAÄ 987. Riksantikvarieämbetet UV Bergslagen. DAFF 2004:3.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM17140
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-3450-2017, 2017-08-23
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk utredning etapp 1 och 2
<i>Undersökningsperiod:</i>	31 oktober 2017
<i>Personal:</i>	Maud Emanuelsson (projektledare) Jan Åhlström
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanland
<i>Kommun:</i>	Västerås
<i>Socken:</i>	Västerås (f.d. Skerike)
<i>Fastighet:</i>	Lodjuret 4, del av Västerås 4:91
<i>Fornlämning:</i>	–
<i>Fastighetskartan:</i>	66F 11S Skerike
<i>Koordinater:</i>	X6611635/Y587396
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmätningmetod:</i>	GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Inget utöver denna rapport.
<i>Fynd:</i>	Fyndet F1 förvaras på KM i väntan på beslut om fyndfördelning.

Bilaga 1. Schakttabell

Schaktnr	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Beskrivning	Undergrund	Anmärkning
1	10	1,4	0,45	Gräsmatta, 0,30 m matjord med tegel och porslin	Lera	
2	12	1,4	0,40–0,60	Gräsmatta, 0,30–0,50 m omrörd jord	Lera	
3	9	1,4	0,45	Gräsmatta, 0,35 jord m med tegel	Lera	
4	11	1,4	0,40–0,65	Gräsmatta, 0,30–0,55 m jord med tegel	Lera	
5	17	1,4	0,45–0,55	Gräsmatta, 0,20–0,40 m jord med tegel	Lera	
6	8	1,4	0,5	Gräsmatta, 0,20–0,35 m jord med tegel	Lera	
7	8	1,4	0,55	Gräsmatta, 0,30–0,40 m jord	Lera	
8	15	1,4	0,35–0,60	Gräsmatta, 0,25–0,50 m jord	Lera	
9	9	1,4	0,5	Gräsmatta, 0,20–0,35 m jord	Lera	
10	10	1,4	0,45	Gräsmatta, 0,15–0,35 m jord	Lera	
11	15	1,4	0,4	Gräsmatta, 0,30 m jord	Lera	
12	11	1,4	0,5	Gräsmatta, 0,30 m jord	Lera	Kvartsavslag, F1
13	3	3	0,3	Torv, 0,25 m jord	Lera	
14	3	1,4	0,35	Torv, 0,25 m jord	Lera	

Bilaga 2. Fyndtabell

Fyndnr	Sakord	Material	Längd (mm)	Bredd (mm)	Tjocklek (mm)	Vikt (g)	Schaktnr	Anmärkning
1	Avslag	Kvarts	33	25	5	7,55	12	Lösfynd